

**IQLIM O'ZGARISHINING MEHMONDO'STLIK SANOATIGA
TA'SIRI**

Namangan davlat universiteti Iqtisodiyot fakulteti,

Menejment kafedrası o'qituvchisi

Maxamadaminov Abror Baxromjon o'g'li

Abror.mahamadaminov@gmail.com

Annotatsiya. O'zbekiston iqtisodiyotida mehmondo'stlik sanoati (turizm va mehmonxonalar) muhim o'rin egallaydi, chunki mamlakatning boy madaniy merosi, tabiiy boyliklari va O'rta Osiyo markazidagi joylashuvi xorijiy sayyohlarni jalb qiladi. 2020-2025 yillarda turizm sektori COVID-19 pandemiyasi tufayli sezilarli zararga uchradi, ammo 2022 yildan boshlab tiklanish kuzatildi.

Аннотация. Важное место в экономике Узбекистана занимает индустрия гостеприимства (туризм и гостиницы), так как богатое культурное наследие страны, природные богатства и расположение в центре Средней Азии привлекают иностранных туристов. Это в экономике Узбекистана занимает индустрия гостеприимства (туризм и гостиницы), так как богатое культурное наследие восстанавливается.

Annotation. The hospitality industry (tourism and hotels) occupies an important place in the economy of Uzbekistan, as the country's rich cultural heritage, natural resources and location in the center of Central Asia attract foreign tourists. The hospitality industry (tourism and hotels) occupies an important place in the economy of Uzbekistan, as the country's.

Kalit so'zlar. Suv tanqisligi, iqlim o'zgarishi,

Kirish O'zbekiston iqtisodiyotida mehmondo'stlik sanoati (turizm va mehmonxonalar) muhim o'rin egallaydi, chunki mamlakatning boy madaniy merosi, tabiiy boyliklari va O'rta Osiyo markazidagi joylashuvi xorijiy sayyohlarni jalb qiladi. 2020-2025 yillarda turizm sektori COVID-19 pandemiyasi tufayli sezilarli

zararga uchradi, ammo 2022 yildan boshlab tiklanish kuzatildi. Masalan, 2025 yilning birinchi to'qqiz oyida 8,6 million xorijiy sayyoh tashrif buyurdi, bu o'tgan yilga nisbatan 112% o'sishni ko'rsatadi. Biroq, iqlim o'zgarishi bu sektorga jiddiy tahdid solmoqda: haroratning oshishi, qurg'oqchilikning kuchayishi va suv tanqisligi tabiiy resurslarni buzadi, bu esa ekoturizm va madaniy sayyohlikni cheklaydi. UNEP hisobotiga ko'ra, O'zbekiston harorati $1,6^{\circ}\text{C}$ ga oshgan, bu global o'rtachadan uch baravar yuqori.

Ushbu maqola 2020-2025 yillardagi ma'lumotlarni tahlil qilindi va iqlim o'zgarishining mehmondo'stlik sanoatiga ta'sirini baholandi. Maqsad– muammolarni aniqlash va barqaror rivojlanish uchun tavsiyalar berish.

Metodlar Ushbu maqola ikkilamchi manbalarga asoslangan tadqiqot bo'lib, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy maqolalardan foydalanildi. Asosiy manbalar: Jahon Banki (World Bank), Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP), Global Yashil O'sish Instituti (GGGI), Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) va O'zbekiston Turizm Qo'mitasi. Qidiruv kalit so'zlari: "iqlim o'zgarishi O'zbekiston turizm mehmondo'stlik 2020-2025". Ma'lumotlar 2020-2025 yillarga oid bo'lib, pandemiya va iqlim ta'sirini qamrab oladi. Tahlilda statistik ma'lumotlar (harorat o'sishi, qurg'oqchilik ko'rsatkichlari, turizm oqimi) va sifatli baholash (sektoriy ta'sirlar) ishlatildi.

Ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlash uchun bir nechta manbalarni solishtirish usuli qo'llanildi, masalan, UNEP va Jahon Banki hisobotlari.

Natijalar. Iqlim o'zgarishi ko'rsatkichlari va umumiy ta'siri. 2020-2025 yillarda O'zbekiston iqlimi sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirdi. UNEP Atlasiga ko'ra, mamlakatning o'rtacha yillik harorati $1,6^{\circ}\text{C}$ ga oshgan, Orol dengizi hududida esa $1,8-2,5^{\circ}\text{C}$ ga yetgan.

Qurg'oqchilik 2019-2024 yillarda oltita quruq yilni keltirdi, bu esa suv tanqisligini kuchaytirdi – mamlakatning 25% ga yaqin qismi suv stressi ostida. Jahon Banki hisobotida ta'kidlanishicha, iqlim o'zgarishi qishloq xo'jaligiga (YaIMning 25%) va suv resurslariga tahdid solmoqda, Amudaryo oqimi 2050 yilga 35% ga

kamayishi kutilmoqda . Bu tabiiy ofatlar (yillik zarari 92 million AQSh dollari) va chang-bo'ronlarni kuchaytiradi, masalan, 150 yildagi eng yomon chang-bo'roni 2020-yillarda sodir bo'ldi.

Mehmondo'stlik sanoatiga ta'siri Iqlim o'zgarishi mehmondo'stlik sanoatini bilvosita va to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. GGGI hisobotida ta'kidlanishicha, suv tanqisligi va chang-bo'ronlari Aral dengizi atrofidagi ekoturizmni buzadi, bu hududda 100 mingdan ortiq ish o'rni yo'qolgan . 2020-2025 yillarda turizm oqimi pandemiya tufayli 70% ga pasaygan bo'lsa-da, tiklanishda iqlim omillari rol o'ynaydi: yuqori harorat va qurg'oqchilik yozgi turizm mavsumini qisqartiradi, tabiiy joylar (masalan, Chimgan va Bostonlik) jozibadorligini pasaytiradi.

Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, suv tanqisligi mehmonxonalar va restoranlarning suv ta'minotini cheklaydi, bu esa xizmat sifatini pasaytiradi . 2025 yilda turizm 11 million sayyohni kutmoqda, ammo iqlim ta'siri sababli investorlar barqaror loyihalarga e'tibor qaratmoqda, masalan, Charvakda SEA (Strategik Atrof-muhit Bahosi) orqali yashil turizm .

Malakali xodimlar tanqisligi va migratsiya iqlim bilan bog'liq: qurg'oqchilik qishloq aholisini shaharlarga ko'chiradi, bu mehmondo'stlikdagi ishchi kuchini kamaytiradi. GGGI ma'lumotlariga ko'ra, 2020-2024 yillarda Aral dengizi loyihalari (GRIP) orqali 441 gektar erda iqlimga chidamli texnologiyalar joriy etilgan, bu turizmni qo'llab-quvvatlaydi .

Ko'rsatkich	2020-2022 (Pandemiya davri)	2023-2025 (Tiklanish)	Asosiy ta'sirlar
Harorat o'sishi	+1,6°C (umumiy)	+2,5°C (Aral hududi)	Yozgi mavsum qisqarishi, tabiiy joylar buzilishi
Qurg'oqchilik	3 ta quruq yil	3 ta quruq yil	Suv tanqisligi, ekoturizm pasayishi

Sayyohlar soni	3 milliondan kam	8,6-11 million	Iqlim sababli o'sish cheklanishi
Investitsiyalar	1,9 mlrd dollar (umumiy)	4,3 mlrd dollar reja	Yashil loyihalar (SEA Charvak)
Tabiiy ofat zarari	92 mln dollar/yil	3 mlrd dollar umumiy	Turizm infratuzilmasi buzilishi

Manba: UNEP , Jahon Banki , GGGI , Turizm Qo'mitasi .

1-Jadval: O'zbekistonda iqlim o'zgarishi va mehmondo'stlik sanoati ko'rsatkichlari (2020-2025)

Muhokama. Natijalar shuni ko'rsatadiki, iqlim o'zgarishi O'zbekiston mehmondo'stlik sanoatini jiddiy ravishda tahdid qilmoqda, ayniqsa suv tanqisligi va qurg'oqchilik orqali. 2020-2025 yillarda pandemiya bu muammolarni kuchaytirdi, ammo tiklanishda yashil strategiyalar (masalan, 2019-2030 Yashil Iqtisodiyot Strategiyasi) muhim rol o'ynaydi . Harorat o'sishi va chang-bo'ronlari Aral dengizi va Samarkand kabi hududlarda ekoturizmni pasaytiradi, bu esa iqtisodiy zararga olib keladi – turizm YaIMning 3,3% ini tashkil etadi . Suv stressi mehmonxonalar va restoranlarni cheklaydi, investorlarni to'xtatadi.

Yechimlar: Barqaror turizmni rivojlantirish, masalan, GGGI ning Charvak SEA loyihasi orqali atrof-muhit bahosini joriy etish va yashil binolarni qurish.

Hukumat suvni tejoychi texnologiyalarni (drip irrigatsiya) va quyosh energiyasini turizm obyektlarida qo'llashi kerak, bu esa 2030 yilga 35% GHG kamayishiga yordam beradi.

Xalqaro hamkorlik (Jahon Banki, UNEP) orqali iqlimga chidamli infratuzilmani rivojlantirish tavsiya etiladi. Ushbu choralar mehmondo'stlik sanoatini mustahkamlab, O'zbekiston iqtisodiyotini yashil rivojlanishga o'tkazishi mumkin. Kelgusidagi tadqiqotlar gravitatsiya modellari orqali iqlim va turizm o'rtasidagi aniq bog'lanishni o'rganishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNWTO, Uzbekistan Tourism Report 2025.
2. O'zbekiston Statistika agentligi, 2020–2025 yillar turizm hisoboti.
3. Markaziy bank, Iste'molchilar ishonchi indeksi 2025.
4. World Bank, Uzbekistan Economic Overview 2020–2025.
5. Euronews Travel, "Uzbekistan's Tourism Boom", 2025.